УДК 336.658;351.823

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВЕЛИКИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

МИХАЙЛО ВЕРЕСКУН,
кандидат економічних наук, доцент
Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь

За результатами аналізу останніх досліджень з теорії і практики управління конкурентоспроможністю виділено проблему підвищення наукового рівня методології прийняття рішень щодо конкурентоспроможності великих корпоративних груп у промисловості. Запропоновано наукову концепцію управління конкурентоспроможністю великих корпоративних структур та розглянуто основні складові цієї концепції: види та принципи управління конкурентоспроможністю, гіпотези, підходи, методи та поняття.

Ключові слова: *конкурентоспроможність, управління конкурентоспроможністю, концепція, великі корпоративні структури.*

Постановка проблеми. Для ефективного функціонування майже всіх галузей національного господарства має бути досягнутий відповідний рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з урахуванням витрат щодо його забезпечення. У зв'язку із цим, питання конкурентоспроможності не тільки окремих промислових підприємств, а й великих корпоративних структур, до складу яких входять ці підприємства, у сучасних умовах економічної глобалізації вважаються актуальною господарською проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Різним аспектам теорії і практики конкурентоспроможності присвячені роботи відомих закордонних та вітчизняних учених, зокрема Р. Акоффа, О. Амоші, І. Ансоффа, К. Боумена, О. Віханського, А. Воронкової, О. Галушко, Є. Голубкова, Б. Губського, Ю. Іванова, Ф. Котлера, М. Мескона, М. Портера, А. Стрікленда, А. Томпсона, Б. Квасніюка, В. Павлової, Г. Скударя, Х. Фасхієва, Р. Фатхутдінова, О. Чернеги, В. Шевчука та ін. [1-4, 7-9,11-12, 14-20]

Ураховуючи вагомі напрацювання в області конкурентоспроможності багатьох учених, слід відзначити, що на сьогодні залишаються наукові проблеми, які потребують поглиблення теоретичних і практичних розробок та окремого дослідження забезпечення конкурентоспроможності саме на рівні великої корпоративної структури.

Важливе значення при цьому мають управлінські рішення, що приймаються на всіх рівнях управління в структурі. Як відомо [15 та ін.], від якості управлінських рішень залежить як конкурентоспроможність окремого підприємства, що входить до складу структури, так і економічна ефективність функціонування всієї структури в цілому.

Вирішення проблеми управління конкурентоспроможністю корпоративної структури потребує наукового обґрунтування управлінських рішень із використанням сукупності сучасних методів аналізу й моделювання, економіко-математичних моделей, організаційно-економічних механізмів виявлення резервів, використання всіх видів ресурсів з урахуванням ефективності функціонування економіко-управлінської системи на рівні промислових підприємств, дивізіонів, холдингів і груп в умовах трансформаційної економіки.

Проведені дослідження свідчать про необхідність створення наукових основ управління конкурентоспроможністю великих корпоративних груп, які передбачають розвиток теоретичних, методологічних і практичних аспектів. Підвищення наукового рівня процесу прийняття рішень щодо конкурентоспроможності корпоративної групи дозволить отримати економічний ефект, який має значно перевищувати витрати на розробку, обґрунтування та впровадження технологічних, економічних та організаційних рішень.

Основною умовою забезпечення наукового рівня комплексу рішень щодо конкурентоспроможності вважаємо розробку наукової концепції управління конкурентоспроможністю великої корпоративної структури.

Мета статті - розробка наукової концепції управління конкурентоспроможністю великої корпоративної структури.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що класичне визначення поняття "концепція" трактується як певний спосіб розуміння й тлумачення будь-якого предмету, явища, процесу, або основної точки зору на цей предмет чи явище, або провідної ідеї щодо їх систематичного висвітлення [21, с. 279].

Аналіз сучасного стану розвитку економіки нашої країни, а також роботи багатьох авторів [1-4, 7-9,11-12, 14-20 та ін.], дозволяють визначити актуальність проблеми управління конкурентоспроможністю економічних систем різних ієрархічних рівнів. Аналіз досліджень [1, 7, 15, 18 та ін.] з точки зору ієрархіч-

PDF создан испытательной версией pdfFactory Pro www.pdffactory.com

ної структури конкурентоспроможності дозволяє констатувати суттєву важливість конкурентоспроможності промислової групи як категорії найвищого ієрархічного рівня (рис. 1).

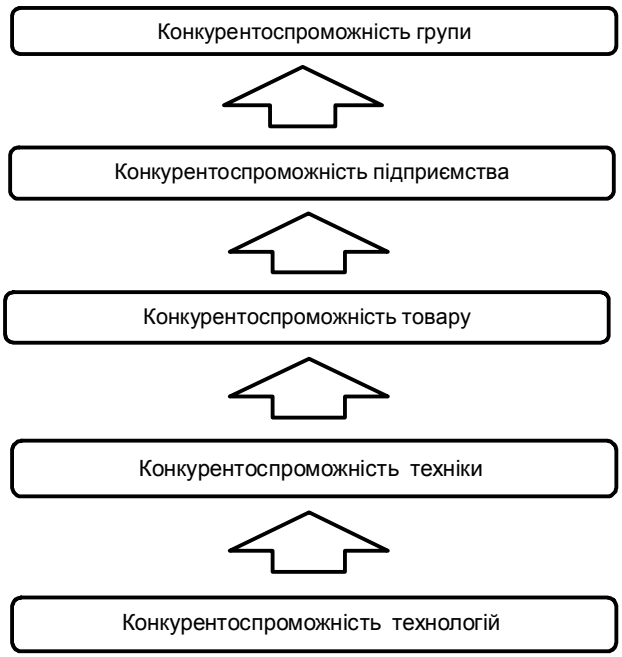

Рис. 1. Ієрархічні рівні поняття "конкурентоспроможність".

На відміну від понять "конкурентоспроможність товару" і "конкурентоспроможність підприємства", поняття "конкурентоспроможність групи" не є чітко визначеним. Уважається, що, оскільки група сама є підприємством, то для неї можна використовувати дефініцію "конкурентоспроможність підприємства". Але досвід функціонування великих корпоративних груп й останні дослідження в цій галузі свідчать, що велика корпоративна група від звичайного підприємства має декілька важливих відмінностей, насамперед в управлінні, тому ототожнення понять "конкурентоспроможність підприємства" і "конкурентоспроможність групи" не є коректним.

На нашу думку, під конкурентоспроможністю групи слід розуміти її здатність формувати та ефективно використовувати групові управлінські синергії й нелінійні інновації, зберігаючи або розширюючи при цьому свою присутність на глобальному ринку та підвищуючи свою ринкову вартість [5]. У цьому визначенні особливо підкреслюється основна мета формування великих корпоративних груп - досягнення управлінських синергій і впровадження нелінійних інновацій, а збереження чи розширення присутності на глобальному ринку та підвищення ринкової вартості групи виступає критерієм ефективності досягнення цієї мети. При цьому корпоративна група - це складна економічна система, ефективність функціонування якої визначає конкурентоспроможність галузей, регіонів та держави в цілому. Визначення поняття "корпоративна група" та певні особливості її формування наведені в [13].

Формування конкурентоспроможності групи здійснюється в умовах взаємодії складних управлінських систем холдингів і дивізіонів, а також складних виробничих систем окремих підприємств, які, у свою чергу, об'єднують сукупність взаємодіючих компонентів - підсистем або підрозділів промислового підприємства [6].

В аспекті пропонованої концепції вважаємо доцільним використання терміна "економіко-управлінська система корпоративної групи", під яким будемо розуміти складну динамічну систему забезпечення безперервного функціонування групи, у якій здійснюється всебічна діяльність фахівців, спрямована на постійне зростання конкурентоспроможності групи.

Дослідження конкурентоспроможності групи, досягнення якої здійснюється в умовах складної економіко-управлінської системи групи, пропонується побудувати з урахуванням структури цієї системи та умов її функціонування. Уважаємо за доцільне ієрархічне представлення конкурентоспроможності групи та розробку механізму забезпечення конкурентоспроможності групи на кожному ієрархічному рівні в процесі її функціонування. Таким чином, з метою систематичного висвітлення проблеми управління конкурентоспроможністю корпоративної групи, досягнення якої здійснюється в умовах обмеженості всіх видів ресурсів, пропонується така концепція.

Наукову основу управління конкурентоспроможністю корпоративної групи складають принципи управління конкурентоспроможністю, гіпотези, підходи, моделі, методи та поняття (рис. 2).

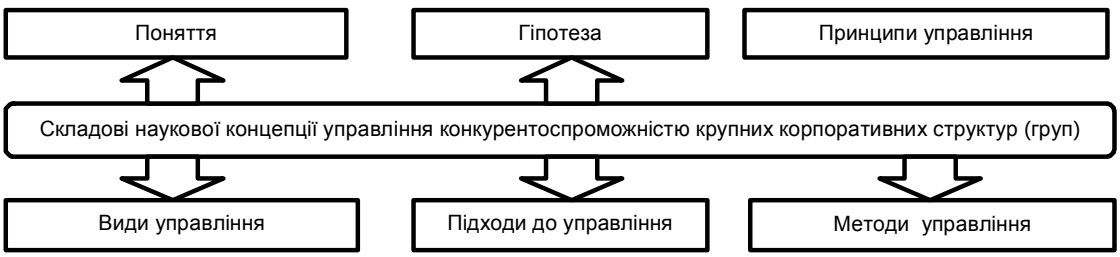

Рис. 2. Наукові основи концепції управління конкурентоспроможністю великих корпоративних структур.

Під управлінням конкурентоспроможністю великої корпоративної групи будемо розуміти процес формування й реалізації науково обґрунтованих рішень, спрямованих на забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності групи та створення умов оптимального функціонування її економіко-управлінської системи.

Основною гіпотезою пропонованої концепції є гіпотеза про прагнення досягнення оптимального функціонування економіко-управлінської системи групи при впровадженні науково обґрунтованих управлінських рішень з підвищення й забезпечення конкурентоспроможності корпоративної групи в умовах обмеженості всіх видів ресурсів.

PDF создан испытательной версией pdfFactory Pro www.pdffactory.com

Вихідними положеннями пропонованої наукової концепції є принципи управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи. Зокрема, принцип - це вихідне положення якого-небудь учення, теорії, науки або загальновизнаний підхід, погляд на якусь проблему [22, с. 753]. Оскільки економіко-управлінська система великої корпоративної групи є складним утворенням, то в її межах взаємодіє множина економічних, виробничих й управлінських процесів, які, у свою чергу, постійно змінюються під впливом зовнішніх умов, а також управлінських рішень, що ухвалюються з метою забезпечення й підвищення конкурентоспроможності корпоративної групи. У таких умовах управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи перетворюється на досить складну проблему, вирішення якої потребує спеціальних засобів та методів. Слід звернути увагу на те, що, на відміну від інших систем, економіко-управлінська система містить найважливіший елемент - людину, яка виконує функції управління, тобто прийняття рішень і контролю за їх виконанням.

Ураховуючи те, що економіко-управлінська система великої корпоративної групи, а також процеси управління конкурентоспроможністю групи досить складні, уважаємо за необхідне вибір іншого об'єкта дослідження, який має бути подібним оригіналу, тобто потрібна модель.

На початку розробки ефективної моделі управління конкурентоспроможністю корпоративної групи необхідно сформулювати відповідні принципи управління. З урахуванням основних напрямків розвитку теорії систем, теорії менеджменту, маркетингу, кваліметрії та накопичених науково-практичних знань у галузі управління конкурентоспроможністю [1-7, 9-16 та ін.], сформуємо такі основні принципи управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи (див. рис. 3).

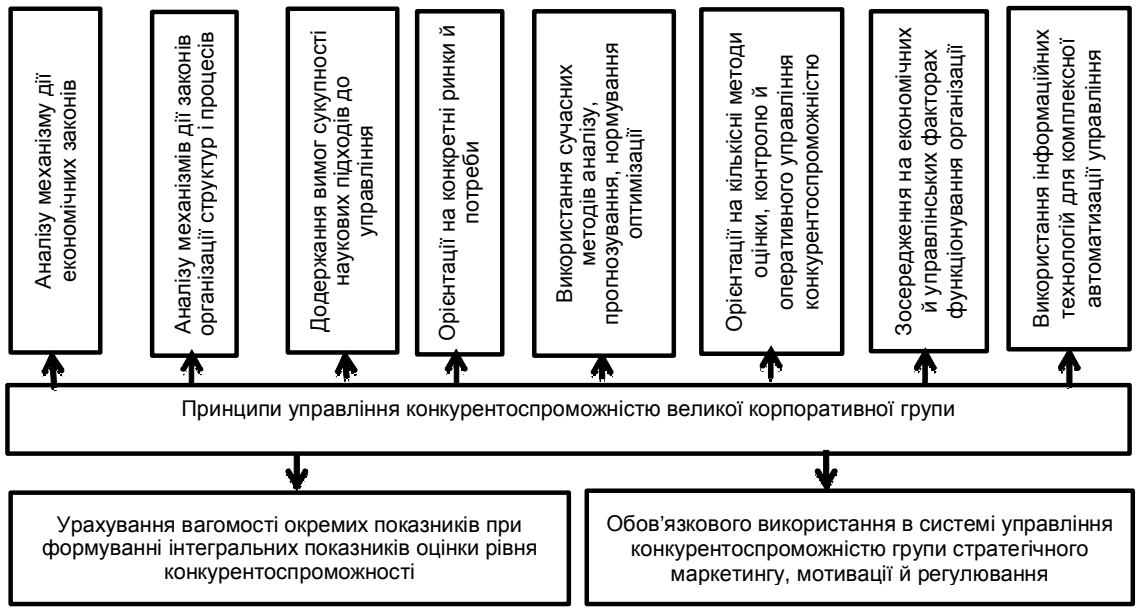

Рис. 3. Принципи управління конкурентоспроможністю.

Ефективне управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи можливе за умови дотримання вищезгаданих принципів і реалізується в межах певних підходів до управління. Основні підходи, що використовуються компаніями при організації управління конкурентоспроможністю, показані на рис. 4.

Системний		
Структурний	**Підходи до управління конкурентоспроможністю великих корпоративних структур**	Логічний
Ситуаційний (варіантний)		Інноваційний
Нормативний		Комплексний
Оптимізаційний		Глобальний
Директивний (адміністративний)		Інтеграційний
Поведінковий		Віртуальний
Діловий		Стандартизаційний
Еволюційний		Маркетинговий
Синергетичний		Ресурсний
Функціональний		Ексклюзивний
Відтворювальний		Цільовий
Процесний		

Рис. 4. Основні підходи до управління конкурентоспроможністю великих корпоративних структур.

PDF создан испытательной версией pdfFactory Pro www.pdffactory.com

Підкреслимо, що системний і процесний підходи виокремлені не випадково, адже системний підхід є базовим для організації процесу управління в цілому й управління конкурентоспроможністю зокрема. Процесний же підхід є основою для організації процесу управління за системою ISO і для ряду інших систем й останнім часом дуже часто використовується при організації процесів управління як у чистому вигляді, так і в комбінації з іншими підходами (процесно-цільовий, процесно-відтворювальний та ін.).

Зауважимо, що наведений перелік не є остаточним, оскільки в різних ситуаціях і на різних рівнях прийняття рішень можливе використання комбінованих підходів, які сполучають риси одразу декількох із наведених, наприклад, процесно-цільовий або відтворювально-еволюційний. Більш докладно сутність більшості з підходів до управління конкурентоспроможністю описана в [20, с. 97-152].

Відомо [15 та ін.], що в системах управління реалізуються принципово різні види управління: власне управління, регулювання та адаптивне управління.

Процес управління конкурентоспроможністю можна реалізувати за принципом регулювання. У цьому випадку управління конкурентоспроможністю має бути процесом, у ході якого регульований параметр вимірюється й порівнюється з нормативним значенням. Цей метод можна використовувати у виробництві металургійної продукції з урахуванням відповідних нормативних значень показників якості та витрат, що їх забезпечують.

Проте для управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи, що працює на багатьох ринках і в умовах, що динамічно змінюються, більш актуальні питання практичної реалізації принципів адаптивного управління. У цьому аспекті процес управління має будуватися на основі механізму адаптації економіко-управлінської системи корпоративної групи до змін у зовнішньому середовищі.

Ураховуючи, що досягнення конкурентоспроможності групи здійснюється в умовах складної економіко-управлінської системи групи, методологічну основу досліджень мають складати оригінальні методи дослідження конкурентоспроможності. На нашу думку, основу концепції повинні складати три групи методів:

1) методи щодо визначення показників конкурентоспроможності групи, дослідження процесу формування цих показників;

2) методи наукового обґрунтування прийняття рішень щодо конкурентоспроможності групи;

3) методи пошуку умов оптимального функціонування економіко-управлінської системи при впровадженні управлінських рішень.

Вирішення проблеми управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи пов'язане з виявленням прихованих резервів та їх оптимальним використанням за умови підвищення ефективності функціонування економіко-управлінської системи корпоративної групи. Досить важливу роль при розробці такої системи виконує забезпечення необхідною й достатньою інформацією щодо наукового обґрунтування та прийняття управлінських рішень щодо конкурентоспроможності. У цьому аспекті процеси управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи за своєю сутністю є інформаційними процесами, які, у свою чергу, базуються на економічній інформації про динаміку складного процесу досягнення конкурентоспроможності великої корпоративної групи.

Висновки

1. Закладено наукові основи й запропоновано оригінальну концепцію управління конкурентоспроможністю великих корпоративних груп, яка включає поняття, гіпотези, види, принципи, підходи, методи управління.

2. У межах запропонованої концепції визначено економічні категорії "економіко-управлінська система корпоративної групи" й "управління конкурентоспроможністю великої корпоративної групи". Економіко-управлінська система - це складна динамічна система забезпечення безперервного функціонування групи, у якій здійснюється всебічна діяльність фахівців, що спрямована на постійне зростання конкурентоспроможності групи. Під управлінням конкурентоспроможністю великої корпоративної групи розуміється процес формування й реалізації науково обґрунтованих рішень, спрямованих на забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності групи та створення умов оптимального функціонування її економіко-управлінської системи.

Проведені дослідження дозволять надалі перейти до моделювання й розробки адаптивних організаційно-економічних механізмів реалізації запропонованої концепції. Також перспективним напрямком подальших досліджень уважаємо розробку системи підтримки прийняття рішень щодо конкурентоспроможності великих корпоративних груп.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акофф Р. Л. Планирование в больших экономических системах / Р. Л. Акофф ; [пер. с англ.]. - М. : Советское радио, 1972. - 224 с.

2. Амоша О. Конкурентоспроможність вітчизняного промислового виробництва та проблеми вступу України до світової організації торгівлі / О. Амоша, Л. Збаразька // Вісник Тернопільської академії народного господарства. - 2002. - № 8-2. - С. 70-73.

3. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф ; [пер. с англ. ; науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко]. - М. : Экономика, 1989. - 519 с.

4. Боумен К. Основы стратегического менеджмента / К. Боумен. - М. : Банки и биржи, Издат. об-ние "ЮНИТИ", 1997. - 153 с.

5. Верескун М. В. Конкурентна боротьба і конкурентоспроможність великих корпоративних структур / М. В. Верескун // Вестник Приазовского государственного технического университета. - 2012. - Вып. 22. - С. 41-49.

6. Vereskun M. The management of concentration and consolidation of industrial capital processes organization / M. Vereskun, V. Kolosok // Business and Management (Vilnius Gediminas Technical University). - 2010. - V. II. - P. 1113-1118.

7. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : [монография] / А. Э. Воронкова. - Луганск : Изд-во Восточноукраинского национального университета, 2000. - 315 с.

8. Голубков Е. П. Маркетинговые исследования: теория, методология и практика / Е. П. Голубков. - М. : Финпресс, 2000. - 464 с.

9. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. - К. : Наук. думка,1998. - 390 с.

10. Економічна енциклопедія : у 3-х тт. / [ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред.)]. - К. : Вид. центр "Академія", 2000. - Т. 1. - 864 с.

11. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики / Ю. Б. Иванов. - Харьков : РИО ХГЭУ, 1997. - 246 с.

PDF создан испытательной версией pdfFactory Pro www.pdffactory.com

12. Основы маркетинга / [Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг]. - 2-е европ. изд. - М., СПб., К. : Изд. дом "Вильямс", 1999. - 1152 с.

13. Колосок В. М. Бюджетирование как инструмент стратегического управления предприятиями металлургического холдинга / В. М. Колосок, М. В. Верескун, Е. Н. Дроботина // Экономика Украины. - 2012. - № 6. - С. 30-40.

14. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. - М. : Дело, 1994. - 680 с.

15. Паршина О. А. Управління конкурентоспроможністю продукції машинобудування: концепції, рішення, стратегії : [монографія] / О. А. Паршина. - Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2010. - 287 с.

16. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення : [монографія] / В. А. Павлова. - Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2006. - 276 с.

17. Портер М. Стратегія конкуренції / М. Портер, Е. Майкл ; [пер. з англ. А. Олійник, В. Сільський]. - К. : Основи, 1998. - 390 с.

18. Скударь Г. М. Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения / Г. М. Скударь. - К. : Наук. думка, 1999. - 496 с.

19. Фасхиев Х. Модель управления конкурентоспособностью предприятия / Х. Фасхиев // Проблемы теории практики управления. - 2008. - № 2. - С. 69-80.

20. Фатхудинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации / Р. А. Фатхудинов. - М. : Изд-во Эксмо, 2005. - 544 с.

21. Философский энциклопедический словарь / [редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичёв и др.] - 2-е изд. - М. : Сов. энциклопедия, 1989. - 815 с.

22. Украинский советский энциклопедический словарь : в 3-х тт. / [редкол.: А. В. Кудрицкий (ответ. ред.) и др.]. - К. : Глав. ред. УСЭ, 1988. - Т. 2. - 1988. - 768 с.

M. Vereskun

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF COMPETITIVENESS OF LARGE CORPORATE STRUCTURES

The paper considers the concept of competitiveness management at large corporate structures (groups) consisting of hypotheses, concepts, principles, approaches, methods and types of management. Within the proposed concept defined economic category of "economic-management system corporate group" and "competitiveness management large corporate group".

Key words: *competitiveness, competitiveness management, concept, large corporate structure.*

© *М. Верескун*

Надійшла до редакції 19.09.2012

УДК 330.14.01:332.101.262

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ: ГЕНЕЗИС НАУКОВОЇ ДУМКИ

ОКСАНА ВЕРЕТЕННИКОВА,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та фінансів Донбаської національної академії будівництва і архітектури

НАТАЛЯ КРИКУН,
асистент кафедри економічної теорії та фінансів Донбаської національної академії будівництва і архітектури

У статті розглянуто генезис теорії людського капіталу з подальшою її трансформацією в теорію інтелектуального капіталу. Досліджено основні положення теорії інтелектуального капіталу через вивчення праць представників різних шкіл політичної економії. Простежена зміна поглядів видатних економістів щодо впливу інтелектуальної діяльності людини на економічний розвиток суспільства.

Ключові слова: *інтелектуальний капітал, теорія інтелектуального капіталу, людський капітал, політекономія, інтелектуальна діяльність.*

Постановка проблеми. Забезпечення динамічного й масштабного розвитку інтелектуальної сфери можливе лише на умовах ефективного використання інтелектуального капіталу підприємств. Це залежить, у першу чергу, від чіткості визначення цієї категорії, яке досягається через дослідження гене-

PDF создан испытательной версией pdfFactory Pro www.pdffactory.com